

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЭКОЛОГИЯ, ГЕОЛОГИЯ ЖӘНЕ ТАБИҒИ РЕСУРСТАР
МИНИСТРЛІГІ**

«Қазгидромет» РМК

**Тау өзендері бойынша гидрометеорологиялық ақпараттар №75
(Жаңбыр генезисті сел қауіптілігінің күнделікті бюллетені)**

«19» тамызға 2022 ж.

(бюллетеннің әрекет ету аралығы «18» тамыз күні 21 сағаттан «19» тамыз күні 21 сағ. дейін 2022 ж.)

құрастырылған уақыты: 18.08.2022 ж.

Мекен жайы : Нұр-Сұлтан қ., Мәңгілік ел, 11/1
Алматы қ., Абай көшесі, 32

Кезекші синоптик:	Алданбергенова А.	тел.: 8(7172) 79-83-75	e-mail: ukpp@meteo.kz
Кезекші инженер-гидролог:	Молдағалиева А.	тел.: 8(7172) 79-83-94	e-mail: moldagalieva_a@meteo.kz
СҮЗСББ басшысы:	Яфязова Р.	тел.: 8(727) 267-64-87	e-mail: seli@meteo.kz

**2022 жылғы «19» тамызға
ҚР таулы аудандары бойынша ауа-райы болжамы**

Іле Алатау	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14 м/с. 2000 м: Ауа температурасы түнде 6-11, күндіз 13-18 градус жылы. 3000 м: Ауа температурасы түнде 1-6, күндіз 7-12 градус жылы.
Күнгей Алатау	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 3-8, күндіз 15-20 градус жылы.
Теріскей Алатау	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 3-8, күндіз 15-20 градус жылы.
Жетісу Алатау	Жауын-шашынсыз. Солтүстіктен жел соғады, күші 9-14, кей жерлерде 20-25 м/с, екпіні 28 м/с жетеді. 2000 м: Ауа температурасы түнде 1-6, күндіз 7-12 градус жылы. 3000 м: Ауа температурасы түнде 0-5, күндіз 5-10 градус жылы.
Қырғыз Алатау	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 7-12, күндіз 20-25 градус жылы болады.
Талас Алатау (Жамбыл облысы)	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 7-12, күндіз 20-25 градус жылы болады.
Талас Алатау (Түркістан облысы)	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 8-13 м/с. Ауа температурасы түнде 8-13, күндіз 17-22 градус жылы.
Өгем жотасы	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 8-13 м/с. Ауа температурасы түнде 12-17, күндіз 22-27 градус жылы.
Маңғыстау таулары	Жауын-шашынсыз. Күндіз кей жерлерде шаңды дауыл күтіледі. Оңтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14, күндіз кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 20-25, күндіз 33-38 жылы.
Сауыр	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-батыстан жел соғады, күші 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 2-7, кей жерлерде 2 градус аяз, күндіз 10-15 градус жылы.
Тарбағатай	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-батыстан жел соғады, күші 9-14, күндіз кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 2-7, кей жерлерде 10, күндіз 12-17, кей жерлерде 22 градус жылы.
Қазақстандық Алтай	Кей жерлерде жаңбыр, таулы аймақтарда жауын-шашын (жаңбыр, жылбысқы қар) (1-5 мм), найзағай күтіледі. Солтүстік-батыстан жел соғады, күші 9-14, күндіз кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 2-7 градус жылы, кей жерлерде топырақ бетінде 2 градус аяз, күндіз 10-15, кей жерлерде 18 градус жылы.

2022 жылғы 18 тамыздағы жағдай бойынша Іле Алатауының таулы өзендеріне шолу

Өткен тәулікте Іле Алатауының таулы өзендерінде су деңгейінің шамалы ауытқуы байқалды. Бір тәулік ішінде кейбір өзендерде су деңгейінің көтерілуі байқалды: Үлкен Алматы өзені – Үлкен Алматы көлінен 1,1 км жоғары орналасқан ГБ-де 1 см-ге; Талғар өзені – Талғар ГБ-де 6 см-ге. Таулардағы температуралық фон 6°C-дан 16°C-ға дейінгі жылу диапазонында сақталады. Нөлдік изотерма теңіз деңгейінен 4050 м биіктікте орналасқан.

Білімқұмарлар үшін селдер туралы мәліметтер

Сел-су мен қатты компонент қоспасының ағыны, оның шығыны өзінің потенциалдық энергиясы есебінен қозғалатын қатты компоненттен туындайды. Сел-көп факторлы құбылыс. Табиғи селдердің пайда болуын және олардың сипаттамаларын анықтайтын факторлар гидрометеорологиялық, геологиялық, геоморфологиялық және басқалар болып табылады. Үш аймақты ажыратады: селдің пайда болуы, дамуы және жойылуы.

Селдердің даму аймағы

Бүгін өзен аңғарларындағы сел шөгінділері туралы сөйлесейік (Үлкен Алматы өзенінің мысалында). Фотосуруттур-де 2006 жылы қалыптасқан жаңбыр генезисті сел шөгінділері көрсетілген. Селдің максималды шығыны 150-200 м³/с құрады. Сел массасының көлемі- шамамен 1 млн м³. Жоғарғы сурет-ұзындығы 500 м және ені 100-150 метр телімдегі Проходной өзенінің сағасынан (Үлкен Алматы өзенінің сол саласы) 1-1,5 км жоғары сел шөгінділері. Шөгінділер негізінен көлденең өлшемдері 1-2 метр болатын тастар мен тас үйіндісінен тұрады. Салыстырмалы түрде мөлшері 0,5-1 м-ден аспайтын тастары бар селдің сұйық компоненті ГЭС-2 кентіне (төменгі сурет) іргелес аумақта жиналды. Селдің сұйық құрамдас бөлігі Алматы қаласын селден қорғайтын бөгетке дейін қозғалысты жалғастырды.

Селдің өту нәтижесінде ГЭС-2 кентіне апаратын жол бұзылып, сел шөгінділерімен жабылды, Алматы – ГЭС-1 жолы екі телімде шайылып кетті, 2 көпір өткелі мен 2 темірбетон көпір қирады, ГЭС-1 ауданында селге бағыт беретін бөгет зақымданды. Қазселденқорғау және ҚР ТЖМ РЖҚЖ күшімен демалушыларды (50-ден астам адам) эвакуациялау жүргізілді.

**Іле Алатауының таулы өзендерінің режимі туралы мәліметтер
2022 ж. "18" тамызға**

№	Өзен	Пункт	Биіктік, м	Ауа температурасы, °С			Жауын-шашын, мм		Су деңгейі, см		Су өтімі, м³/с			Тәуліктегі су деңгейінің өзгерісі (8 сағ.), см	Лай- лылық
				Макс. 17.08	Мин. 18.08	08 сағ. 18.08	Күн. 17.08	Түн. 18.08	Орт. 17.08	08 сағ. 18.08	Орт. 17.08	Макс. 17.08	08 сағ. 18.08		
1	К. Алматы	Мыңжылқы М	3017	10.2	7.4										*
2	К. Алматы	Мыңжылқы ГБ	3017			7.0			267	265	1.11	1.32	0.89	0	*
3	К. Алматы	Тұйықсу а. ГБ	2466			8.0			614	610	2.00	2.71	1.11	-1	*
4	К. Алматы	Шымбұлақ М	2200	17.3	8.4										*
5	К. Алматы	Сарысай ГБ	1928			11.0			274	271	2.72	2.86	2.33	-2	*
6	К. Алматы	Медеу ГБ	1700			11.0			115	107				-4	*
7	Батарейка	Просвещенец ГБ	1569			16.0			47	47	0.08	0.08	0.08	0	*
8	К. Алматы	Алматы қ. ГБ	1179			12.0			190	190	1.75	1.75	1.75	0	*
9	Бұтақ	Бұтақ ГБ	1475			14.0			245	245				0	*
10	Ү. Алматы	көл. 1.1 км жоғарыдағы ГБ	2654			6.0			326	324	7.65	9.11	6.66	+1	2
11	Ү. Алматы	Проходной ө. 2 км жоғарыдағы ГБ	1471			13.0			281	281				0	*
12	Құмбел	Устье ГБ	2150			10.0			76	75				0	1
13	Проходная	Устье ГБ	1422			12.0			284	281	2.45	2.50	2.21	-2	*
14	Терісбұтақ	Устье ГБ	1362			14.0			209	209	0.70	0.70	0.70	0	*
15	Қаскелең	Қаскелең ГБ	1133			14.0			288	288	6.13	6.13	6.13	0	*
16	Түрген	Таутүрген ГБ	1054			13.0			116	113	1.05	1.11	0.94	-1	*
17	Есік	Есік қ. ГБ	1279			15.0			222	222				0	*
18	Талғар	Талғар ГБ	1199			14.0			317	318				+6	2
19	Үлкен Алматы көлі	Көлдің солтүстік жағалауында ГБ	2500	14.8	7.5	12.0			878	878				0	*

Ескертпе:

* - деректер жоқ

Қазақстан аумағы бойынша жаңбыр генезисті сел қауіптілігі туралы Кеңес беру
«19» тамызға 2022 ж.

Облыстар	Сел қауіпті аудандар	Гидрометеорологиялық жағдай
Алматы	Іле Алатауы	Маусымдық қар сызығы климаттық қар сызығына жақын. Ауа температурасының төмендеуіне байланысты мұздықтардың еруі азаюда. Биік таулы және орта таулы аймақтарда топырақтың ылғалдануы төмендеуде. Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Күнгеі Алатауы	
	Теріскей Алатауы	
Жетісу	Жетісу Алатауы	Ауа температурасының төмендеуіне байланысты мұздықтардың еруі азаюда. Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Жамбыл	Қырғыз Алатауы	Ауа температурасының төмендеуіне байланысты мұздықтардың еруі азаюда. Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Талас Алатауы	
Түркістан	Талас Алатауы	Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Өгем жотасы	
Маңғыстау	Маңғыстау таулары	Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Абай	Тарбағатай	Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Шығыс Қазақстан	Сауыр	Ауа температурасының төмендеуіне байланысты мұздықтардың еруі азаюда. Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Қазақстандық Алтай	Ауа температурасының төмендеуіне байланысты мұздықтардың еруі азаюда. Кей жерлерде жаңбыр, таулы аймақтарда жауын-шашын (жаңбыр, жылбысқы қар) (1-5 мм), найзағай күтіледі. Гидрометеорологиялық жағдайлар жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға ықпал етпейді.